

Гайдаєнко І.В.

Лінгвостилістика чуттєвих назв у творах Яра Славутича. Поетика художнього тексту: матеріали Всеукраїнської наукової конференції, (Херсон, 18 травня, 2017 року) / Херс. держ. ун-т.; [редактори-упорядники А. Демченко, Т. Цепкало]. Херсон: ХДУ, 2018. 114с. С.31-33.

Гайдаєнко Ірина

м. Херсон

gaydaenko1966@gmail.com

ЛІНГВОСТИЛІСТИКА ЧУТТЄВИХ НАЗВ У ТВОРАХ ЯРА СЛАВУТИЧА

Художньому мовленню, словесно-художньому відтворенню картини світу властивим є використання в особливому контекстному використанні тих лексичних засобів, що викликають у реципієнта певні образи-асоціації конкретно-чуттєвого змісту – картини зорові, звукові картини, що ґрунтуються на фонових знаннях про відчуття запаху, смаку, дотику, слуху, зору.

У нашій роботі ми проаналізуємо лінгвостилістичне функціонування найбільш уживаних письменником назв, що входять до концептосфери відчуття, а конкретно – вербалізатори смаку та запаху на позначення різних фреймів. Ці лексеми найбільш ефективно відтворюють чуттєву сферу художнього світосприйняття Яра Славутича. Завдяки їх використанню створюється конкретна чуттєва образність художнього тексту, оскільки за допомогою відчуттів ми глибоко пізнаємо навколишній світ. Тому ставимо собі за мету завдання простежити на матеріалі поетичної творчості нашого земляка, відомого поета сучасності, лінгвостилістичні функції слів на означення смакових і запахових відчуттів та їх роль у створенні художніх картин та образів у поетичному доробку Яра Славутича.

Вивченню мови творів Яра Славутича присвячено чимало праць мовознавців (А. Мойсеєнко, О. Назаренко, В. Олексенко, М. Пентилюк, Н. Сологуб, В. Чабаненко та інших). Однак вивченню мовних одиниць, що відтворюють органолептичні відчуття у лінгвістиці приділено недостатньо уваги, в чому й вбачаємо актуальність нашої розвідки.

Мова поезій Яра Славутича є багатою на мовно-образотворчі засоби, що виявляють свій уплив на читача.

Обстеживши поезії Яра Славутича, виявляємо, що органолептичні назви, зокрема смаку й запаху, поет використовує досить часто і з різною концептуально-стилістичною метою.

Для створення яскравої образності поезій митець послуговується спільнокореновими лексемами з кореновими семами *смак* та *запах*. Найбільш частотними є вербалізатори концептосфери *відчуття*, а конкретніше – концепт *смак* із фреймовим вираженням *солодкий* – приємний/неприємний, що відтворюють лексеми *солод, солодити, солодко, найсолодишу* або концептосфери *відчуття*, концепт – *смак*, фрейм *гіркий* – вербалізатори: *гірко, прогірклий, гірка, гірчавий*, що вказують на різноманітні якості смаку, та слова *пахнуть, пахучий, пропах, пахіт, пах, пахло, запахуща, пахощі, запашна, запах*, або *дух, духмяний, духовиті* – концептосфера *відчуття*, концепт – *запах*, фрейм – *приємний/неприємний, насичений/ненасичений*.

У поезії «Похвала бджолам» звертаємо увагу на вжиті в рядках слова *солодять і гірке*, якими поет послуговується для створення антитези та метафори, що допомагають читачеві чітко розмежувати ці поняття й зацентрувати увагу на конкретних моральних якостях людини. Наприклад: *Гірке життя невдахи блідолиці / Солодять медом ваших стільників* [1, с.397].

Відповідно зазначені лексеми відтворюють концепт *смак*, фрейми – *труднощі життя* (у вторинному, переносному значенні) та *зневажливе ставлення до людини*, що відтворюється іронічним підтекстом.

У процесі аналізу ми звернули увагу й на те, що автором використано рідковживану назву *пахіт* у значенні «запах» із конотацією *неприємний*, що разом з іншими стилістичними засобами (епітет *бурий* – концепт – *колір*, фрейм – *неприємний у вищій його якості*) та лексичним повтором змальовує нестерпну картину табірної життя, де люди страждають від нещастя і хвороб, бо: *З бараків поту бурий пахіт / Поймає бурий небозвід* [1, с.303].

Поет часто уводить до тексту віршів лексему *хміль* на позначення певної

якості смаку та запаху одночасно. Значення таких слів важко розмежувати, бо вони можуть позначати не лише смак, а й запах, тобто синкретизуються у процесі сприйняття художніх рядків поезії. Яр Славутич послуговується словами *хмільний, хміль, хмільно, охмелений* із **фреймовим виявом – приємні відчуття, почуття** – здебільшого на позначення синкретичних якостей смаку та запаху, що представлено у поезії «Я знаю, розправить крила...»: *І буде п'яніти в щасті / Наснага хмільної щерти...* [1, с.114].

У поезії звучать нотки сподівань та їх здійснення. Ці почуття змальовуються мовними одиницями, що у своєму прямому значенні вживаються на означення відчуття смаку/запаху – *п'яніти, хмільної* (концепт – *смак/запах, фрейми – приємні відчуття/почуття (радість, легкість, гарний настрій, пристрасть)*). У переносному розумінні вони беруть на себе **функції епітетів, метафоричних компонент, що значно увиразнює образність твору, підсилює експресію мови поезії.**

Важливими й найбільш конкретними є ті словесно зображені концепти смаку й запаху, що сприяють глибшому пізнанню навколишнього світу, охоплюють широку гаму людських почуттів, поглиблюють психологічні характеристики ліричних героїв, їх характерів, допомагають зрозуміти соціальні події, відчутти їх значення й вагу, а отже й чіткіше описати картину світу, відобразити мовну картину світу письменника.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Славутич Яр Славутич Яр. Твори: В 5-ти т. / Яр Славутич. – К.: Дніпро; Едмонтон: Славута. – 1998. – Т. 1: Поезії (1937-1997). – 469 с.